

ЕЛЬФРІДА
ЄЛІНЕК

КАРТА СВІТУ

ПІАНІСТКА

РОМАН

ЛАУРЕАТ
НОБЕЛІВСЬКОЇ
ПРЕМІЇ
З ЛІТЕРАТУРИ
2004

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2011

Мов ураган, влітає вчителька гри на піаніно Еріка Когут до їхньої з мамою квартири. Мати любить називати Еріку своїм маленьким вихором, бо дитина іноді рухається з неймовірною швидкістю. Вона все намагається втекти від матері. Еріці незабаром виповниться сорок. Знаючи вік матері, можна було б подумати, що вона бабця Еріки. Еріка з'явилася на світ уже після того, як її батьки подолали разом чимало нелегких років спільного існування. Батько відразу ж передав естафетну паличку доньці і назавжди зник із поля зору за лаштунками. Еріка з'явилася, а батько зник. Сьогодні Еріка дуже рухлива, вишколена необхідністю. Її рухливість розвинулася не від доброго життя. Вона нагадує купу осіннього листя, зворохобленого різким поривом вітру, коли стрімко пролітає крізь вхідні двері помешкання і робить спробу непоміченою зникнути за дверима власної кімнати. Але у дверях уже виросла постать матері, яка зупиняє Еріку. Притискає її до стіни і викликає на серйозну розмову, поєднуючи в одній особі інквізицію і розстрільну команду, одноголосно визнану інституціями держави і сім'ї на посаді матері. Мати намагається вивідати,

чому Еріка повернулася додому аж тепер, із таким запізненням. Останній учень, для якого вона не пошкодувала зневаги, пішов додому три години тому. Мабуть, ти думаєш, що я не дізнаюся, де ти була, Еріко. Дитина намагається дати відповідь на невисловлене запитання, але їй не вірять, бо вона часто бреше. Мати чекає, але недовго, а потім починає рахувати — раз, два, три.

Але вже на цифрі два донька дає нову, не менш далеку від правди відповідь. У неї з рук виривають заповнений нотами портфель, і відразу ж звідти визирає назустріч матері гірка відповідь на всі запитання. Чотири зшитки сонат Бетховена ділять вузенький простір з новенькою сукнею, по якій відразу видно, що її щойно купили. Мати відразу ж люто накидається на обновку. Щойно, у крамниці, простроплена вішаком, сукня виглядала так привабливо, кольорова і гладенька, а тепер вона лежить, немов зім'ята ганчірка, і мати свердлить її поглядом. Гроші, які мати збиралася покласти на ощадний рахунок, витрачені! Витрачені раніше задуманого. Викинуті на вітер. Цю сукню можна було би постійно мати перед очима у вигляді чергового внеску на ощадний рахунок Австрійського банку, який призначений на купівлю нерухомості, можна було би щоразу поглянути на нього, якщо не полінуватися пройти шлях до білизняної шафи, де ощадна книжка лежить за стосиком рушників. Але зараз книжки там немає, сьогодні вона вийшла на прогулянку, з неї зняли гроші, і ось перед нами результат: тепер Еріка повинна щоразу вбиратися у цю сук-

ню, коли виникатиме запитання, куди поділися гроші. Мати кричить:

— Але ти все проциндрила! Ти відмовилася від майбутньої винагороди! Ми могли би потім переїхати у нову квартиру, але ти не могла ще трохи зачекати, і замість цього у тебе тепер є лише ганчірка, яка дуже швидко вийде з моди.

Мати все хоче мати згодом. І нічого — відразу. Тільки присутності своєї дитини вона потребує постійно і постійно хоче знати, де можна знайти дитину у випадку, якщо матусі загрожує інфаркт. Мати хоче заощаджувати тепер, щоб насолоджуватися потім. І тут Еріка не вигадує нічого кращого, ніж купити собі сукню! Річ, ще більш зайву, ніж крапля майонезу на канапці з рибою. Ця сукня вийде з моди не те що наступного року, а ще навіть цього місяця. А гроші ніколи не виходять із моди.

Вони заощаджують на нове власне спільне велике помешкання. Винайнята квартира, у якій вони живуть зараз, уже така знищена, що її можна хіба що позбутися. Перед тим, як вселитися у квартиру, вони зможуть самі визначити, де будуть розташовані вбудовані шафи і навіть міжкімнатні стіни і перегородки, бо їхній будинок зводиться за принципово новою будівельною системою. І все тут робиться згідно з особистими побажаннями клієнтів. Хто платить, той і вирішує. Мати, яка отримує лише крихітну пенсію, вирішує, скільки платить Еріка. У цій новісінькій квартирі, збудованій за найсучаснішими технологіями, кожен отримає своє власне королівство, Еріка тут, мати — там, і обидва ці королів-

ства будуть надійно відділені одне від одного. Але буде і спільна вітальня, у якій вони зустрічатимуться. Коли захочуть. Але мати з дитиною, ясна річ, завжди хочуть бути разом, бо вони ж становлять єдине ціле. Вже тут, у цьому свинарнику, який поступово розвалюється, в Еріки є своя територія, куди вона тікає і де нею дбайливо керують. Це тільки тимчасове її королівство, бо мати щомиті може зайти сюди. Двері кімнати Еріки не мають замка, бо ж у дітей не може бути таємниць від батьків.

Життєвий простір Еріки складається з її власної крихітної кімнатки, де вона може робити все, що захоче. Ніхто не заважає їй там, бо ця кімната належить лише їй. Володіння матері — це все решта у квартирі, бо вона тут господиня, яка про все піклується, всім керує, а Еріка лише пожинає плоди її дбайливої турботи про їхнє спільне родинне вогнище. Еріка ніколи не виконує домашньої роботи, бо така робота знищує токсичними засобами для миття її руки піаністки. Єдине, що примушує матір турбуватися під час її нечастих перерв у роботі, — це її багатоліка власність. Бо ніколи точно не можна знати, де саме ця власність перебуває. І де знову пропала ця невгамовна власність? Де, по яких закутках вона швендяє, сама чи з кимось? Еріка, неспокійна, ніби ргуть, у цей момент, мабуть, кружляє десь невідомо з ким і робить дурниці. Але з дня на день донька з точністю до секунди врешті-решт опиняється там, де слід: удома. Мати часто турбується, бо кожен власник чудово це знає з болючого досвіду: довіра — це добре, але контроль — значно краще. Основною проблемою матері є намагання якомога міц-

ніше зафіксувати і знерухомити свою власність на одному конкретному місці і не дати їй втекти звідти. Здійсненню цієї мети допомагає телевізор, який постачає готовими і запакованими просто додому гарні картинки, заздалегідь підготовані і запаковані. Задля телевізора Еріка майже завжди на місці, а якщо її раптом немає, то завжди точно відомо, де саме вона перебуває. Іноді Еріка увечері йде на концерт, але останнім часом таке трапляється все рідше. Вона або сидить за фортепіано і встукує у клавіші свою давно і надійно поховану кар'єру піаністки, або ж шугає злим духом над кимось зі своїх учнів. Там її у разі потреби теж можна видзвонити. Або ж Еріка іде на якийсь камерний домашній концерт, де захоплюється, грає і святкує разом з іншими колегами. Там її також можна видзвонити. Еріка бореться з материним контролем і постійно намагається досягнути того, аби мати не дзвонила за нею всюди, але мати може не зважати на це, бо ж це вона, мати, визначає межі дозволеного і забороненого. Мати визначає також тих, хто має право спілкуватися з її донькою, і внаслідок цього все менше людей прагнуть побачити Еріку і поспілкуватися з нею. Професія Еріки є і її захопленням: божественна влада музики. Музика заповнює увесь час Еріки. Ні на що більше часу не залишається. Ніщо не дає їй такої радості, як найкращі музичні твори у виконанні найвідоміших музикантів.

Коли Еріка раз на місяць дозволяє собі посидіти у кав'ярні, мати знає, в якій саме, і може до неї туди подзвонити. І вона активно використовує це своє право. Така собі